

नेपालको जनगणना र जनसांख्यिकीय विश्लेषणको सन्दर्भ सूची

संकलक
स्मृति राई
अंकलाल चलाउने

नेपालको जनगणना र जनसांख्यिकीय विश्लेषणको सन्दर्भ सूची

संकलक

स्मृति राई र अंकलाल चलाउने

पहिलो संस्करण २०७८ (सन् २०२१)

प्रकाशक

डेमोक्रेसी रिसोर्स सेन्टर नेपाल (डीआरसीएन)

कुपण्डोल, ललितपुर

फोन : ०१-५९०२२८६

इमेल : info@democracyresource.org

www.democracyresource.org

सर्वाधिकार © डेमोक्रेसी रिसोर्स सेन्टर नेपाल (डीआरसीएन)

डीआरसीएन सन्दर्भ सूची - ४

परिचय

वि.सं. २०७८ मा नेपालले आफ्नो १२ औं (बाह्रौं) जनगणना सम्पन्न गर्नेछ। संघीयता कार्यान्वयन भएपछि यो पहिलो जनगणना हुनेछ। नेपालमा जनगणनाको इतिहास वि.सं. १९६८ मा शुरू हुन्छ। त्यसअघि हुने मानिसको गणना वयस्क पुरुषमा सीमित थियो। ती वयस्क पुरुषहरूलाई सेनामा भर्ती गर्ने उद्देश्यले गणना गरिन्थ्यो। वि.सं. १९६८ को जनगणनाले घरमूलीको नाम, व्यक्तिको उमेर र लिङ्ग, पेशा, काम गर्ने सशक्तता, चौपायाको संख्या र यातायातका साधन, आदि जस्ता सीमित जानकारी संकलन गरेको थियो। यो लघु जनगणना विधि अन्तर्गत वि.सं. १९६८, १९७८, १९८८ र १९९८ गरि जम्मा चारओटा जनगणना सम्पन्न गरिएका थिए। वि.सं. २००९-२०११ को जनगणनामा भने केन्द्रीय तथ्यांक विभागले आधुनिक सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्दै त्यसलाई अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा स्वीकार्य तथा तुलनायोग्य बनाएको थियो।^१

विश्वभरि नै जनगणना अध्ययन, अनुसन्धान तथा विमर्शका लागि एक महत्त्वपूर्ण विषय रहिआएको छ। नेपालमा पनि जनगणनाका विविध पक्षमाथि बहस हुने गरेको छ। प्रतिवेदन, पत्रिका तथा पुस्तकका आकारमा केन्द्रीय तथ्यांक विभागले पनि ठूलो राशिमा लेखनहरू उत्पादन गरेको छ। यस सन्दर्भ सामग्री सूचीले नेपाली भाषामा^२ प्रकाशित जनसंख्या तथा बसोबासबारे गणना, जनसांख्यिकी विश्लेषण तथा जात र जातीयतामाथि तथ्याङ्कीय लेखाजोखा बारेका लेखनलाई सूचीबद्ध गर्ने जमर्को गरेको छ। यसबाट नेपालको जनगणना र विविध जनसांख्यिकीय स्थितिको बहस तथा तथ्य अध्ययन गर्न चाहने विद्यार्थी, शिक्षक, अध्येता, प्राज्ञ, नीतिनिर्माता, व्यवसायी, अधिकारकर्मी तथा नागरिकका लागि प्रस्थान बिन्दु हुनेछ।

यस विषयसँग सम्बन्धित पुस्तक, प्रतिवेदन र जर्नलमा प्रकाशित लेख र कार्यशालाहरूमा प्रस्तुत भएका कार्यपत्र आदिलाई समेट्ने भरमग्दुर प्रयत्न गरेका छौं। तैपनि यस विषयसँग जोडिएका थुप्रै अमूल्य सामग्री छुटेका छन् कि भन्ने हामीलाई लागेको छ। यस सन्दर्भ सामग्री सूचीलाई अद्यावधिक गर्दै लैजाने हाम्रो योजना रहेकाले छुटेका स्रोत सामग्री, थप सुझाव र यसमा रहेका त्रुटीबारे info@democracyresource.org वा ankalalchalaune@gmail.com मा जानकारी गराई दिन अनुरोध छ। प्राप्त जानकारी तथा सुझावलाई यसपछिका संस्करणहरूमा सम्बोधन गरिने छ।^३

सन्दर्भ सूची

- अक्सफाम नेपाल। सन् २००३। जिल्लाका गाविस स्तरीय तथ्याङ्क र नक्साहरू : बझाङ। काठमाडौं : अक्सफाम नेपाल।
- अक्सफाम नेपाल। सन् २००३। जिल्लाका गाविस स्तरीय तथ्याङ्क र नक्साहरू : बाजुरा। काठमाडौं : अक्सफाम नेपाल।
- अक्सफाम नेपाल। सन् २००३। जिल्लाका गाविस स्तरीय तथ्याङ्क र नक्साहरू : बाँके। काठमाडौं : अक्सफाम नेपाल।
- अक्सफाम नेपाल। सन् २००३। जिल्लाका गाविस स्तरीय तथ्याङ्क र नक्साहरू : बर्दिया। काठमाडौं : अक्सफाम नेपाल।
- अक्सफाम नेपाल। सन् २००३। जिल्लाका गाविस स्तरीय तथ्याङ्क र नक्साहरू : दैलेख। काठमाडौं : अक्सफाम नेपाल।
- अक्सफाम नेपाल। सन् २००३। जिल्लाका गाविस स्तरीय तथ्याङ्क र नक्साहरू : दाङ। काठमाडौं : अक्सफाम नेपाल।
- अक्सफाम नेपाल। सन् २००३। जिल्लाका गाविस स्तरीय तथ्याङ्क र नक्साहरू : दार्चुला। काठमाडौं : अक्सफाम नेपाल।

^१ Central Bureau of Statistics (CBS). 1955. Population Census 1952/54. Kathmandu: CBS.

^२ अंग्रेजी भाषामा प्रकाशित सन्दर्भ सामग्री सूची https://www.democracyresource.org/wp-content/uploads/09/2021/A-Bibliography-on-Nepal%E99%80%2s-Population-and-Housing-Census-and-Demography_-5September2021-.pdf मा उपलब्ध छ।

^३ यो सन्दर्भसूची तयारीका लागि अनुभव अजीतको सम्पादकीय भूमिका रहेको छ।

क्वेर युथ ग्रुप । २०७८ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा अन्य लिङ्गीको प्रावधानसम्बन्धी नागरिक समाजको मागपत्र । चेज्ज डट् ओआरजी, १० जेठ । <https://www.change.org/p/केन्द्रिय-तथ्याङ्क-विभाग-राष्ट्रिय-जनगणना-२०७८-मा-अन्यलिङ्गीको-प्रावधान-सम्बन्धी-नागरिक-समाज-मा-उपलब्ध> ।

कट्टेल, होमनाथ । २०७३ । तथ्याङ्कमा काठमाडौं । भक्तपुर : तथ्य तथ्याङ्क प्रकाशन प्रा.लि. (तथ्याङ्क घर) ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०२३-२४ । राष्ट्रिय जनगणना २०१८ को परिणाम । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०५८ । राष्ट्रिय जनगणना, २०५८ प्रश्नावली निर्देशिका । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । सन् २००४ । नेपालको जनगणना २०५८ का सूचकहरू तथा प्रवाह नक्शाङ्कन । काठमाडौं : अन्तर्राष्ट्रिय एकीकृत पर्वतीय विकास केन्द्र (इसिमोड) ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०६४ । राष्ट्रिय जनगणना, २०५८ । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०६४ । राष्ट्रिय जनगणना, २०५८ : जात/जातिको जनसंख्या । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०६८ । राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ : प्रारम्भिक नतिजा । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०६८ । राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ : एक परिचय । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०६९ । राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ : संक्षिप्त नतिजा । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०७६ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ : नमूना (पाइलट) जनगणना २०७६ । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०७७ । राष्ट्रिय जनगणना सञ्चालन निर्देशिका २०७७ । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग । २०७८ । जनगणनाको ११० वर्ष (१९६८-२०७८), राष्ट्रिय जनगणना २०७८ : लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी सन्दर्भ पुस्तिका । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

गुरुड, ओम, इच्छापूर्ण राई, अमृत योजन-तामाङ, टेकरत्न चेम्जोङ, पासाङ शेर्पा, सरस्वती चौधरी, हरि सहनी, होमप्रसाद राई (याम्फु) र लोकबहादुर थापामागर । २०६६ । आदिवासी जनजाति सूची परिमार्जनसम्बन्धी उच्चस्तरीय कार्यदलले नेपाल सरकारलाई बुझाएको प्रतिवेदन ।

गुरुड, डी. बी. । गुरुड दर्पण : राजनीति, निजामति र अन्य सेवामा गुरुड । गोरखा : डी. बी. गुरुड ।

गुरुड, हर्क । सन् १९९४ । नेपाल जनगणना २०४८ मा आधारित जिल्लागत मुख्य जनजाति/जात समूहहरू । स्थान उल्लेख नभएको : हर्क गुरुड ।

गुरुड, हर्क । सन् २००२ । जनगणना २००१ अनुसार जातिय तथ्याङ्क, प्रारम्भिक लेखाजोखा । काठमाडौं : धर्मोदया सभा ।

गुरुड, हर्क । सन् २००४ । नेपाल जनगणना २००१ मा धर्म सम्बन्धी तथ्याङ्क । काठमाडौं : नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ ।

गुरुड, योगेन्द्र ब. । सन् २०१३ । तमु र नेपालको जनगणना २०६८ । काठमाडौं : नेपाल तमु विद्यार्थी छोज धी त्रिभुवन विश्वविद्यालय परिवार ।

गुरुड, योगेन्द्र ब. । सन् २०१० । आगामी राष्ट्रिय जनगणना २०६८ (सन् २०११) मा न्यून जनसंख्या भएको जातिहरूको सवालमा ह्योलमो । रक्षा कवज १(१२) : २५-३० ।

गुप्ता, जयप्रकाश । २०६१ । मधेस : सामाजिक संरचना र विभेद (जनगणना २००१) । काठमाडौं : मधेसी मानवअधिकार संरक्षण केन्द्र ।

गोले, मोहन । २०७२ । *तथ्याङ्कमा आदिवासी जनजाति : जनसंख्या, भाषा र धर्म* । काठमाडौं : आशामाया तामाड ।

डेमोक्रेसी रिसोर्स सेन्टर नेपाल (डीआरसीएन) । २०७८ । *राष्ट्रिय जनगणना २०७८ : पूर्वतयारी र बहसका विषय* । ललितपुर : डीआरसीएन ।

तहगत समन्वय, सहकार्य र सहयोग सुझाव समिति । २०७६ । *राष्ट्रिय जनगणना २०७८ : तहगत सहकार्य, समन्वय र सहयोग अध्ययन प्रतिवेदन* । काठमाडौं : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

तोक्पेगोला समाज सेवा समिति । २०६२ । *तोक्पेगोला तथ्याङ्क २०६२* । काठमाडौं : तोक्पेगोला समाज सेवा समिति ।

थापा, नवराज । सन् २०१२ । *जनसंख्या विश्लेषण (सातौं संस्करण)* । काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

नेपाल जनजाति अध्ययन केन्द्र । २०५८ । *राष्ट्रिय जनगणना वर्ष र जनजाति दायित्व : कार्यशाला गोष्ठी* । धरान : नेपाल जनजाति अध्ययन केन्द्र ।

पण्डित, राम सागर । २०५९ । *प्रारम्भिक जनसङ्ख्या अध्ययन भाग १ र २* । काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।

प्रदेश नीति तथा योजना आयोग । सन् २०२० । *प्रदेश नं. २ को जनसाङ्ख्यिक स्थिति* । जनकपुरधाम : प्रदेश नीति तथा योजना आयोग ।

बम, सुरेन्द्र कुमार । सन् २०१९ । *सुदूरपश्चिम प्रदेशको भाषिक स्थिति* । *त्रिभुवन विश्वविद्यालय जर्नल ३३(१) : २५१-२६८* ।

बास्तोला, तुङ्ग शिरोमणि । २०७० । *जनगन्तीका सय वर्ष : नेपालका जनगणनाहरू* । काठमाडौं : तुङ्ग शिरोमणि बास्तोला ।

राष्ट्रिय महिला आयोग । २०६५ । *लैङ्गिक आधारमा विभाजित तथ्याङ्क* । काठमाडौं : राष्ट्रिय महिला आयोग ।

लुईटेल, चक्रपाणी । सन् २००५ । *नेपालको जनसंख्या* । काठमाडौं : निमा पुस्तक प्रकाशन ।

शाक्य, रवीन्द्रकुमार, सं. । २०५१ । *जनसाङ्ख्यिक तथ्याङ्क नेपाल २०५१* । काठमाडौं : श्री ५ को सरकार जनसंख्या महाशाखा ।

श्री ५ को सरकार तथ्याङ्क विभाग । २०१९ । *जनगणना २०१८ को प्रारम्भिक नतिजा* । काठमाडौं : श्री ५ को सरकार तथ्याङ्क विभाग ।

श्री ५ को सरकार । २०१५ । *नेपालको नक्सा (जनगणना जिल्ला)* । काठमाडौं : श्री ५ को सरकार ।

श्रेष्ठ, ध्रुव लाल र प्रेमसिंह विष्ट । २०५५ । *जनसंख्याको गतिशिलता* । काठमाडौं : जनसंख्या शिक्षा एकाइ ।

संख्या विभाग । २०११ । *जनगणनाको अन्तिम रिपोर्ट* । काठमाडौं : संख्या विभाग, नेपाल सरकार ।